

วิเคราะห์การสร้างสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณี

หลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์

Analyzing Buddhist unity with tradition City Pillar of Kalasin Province

พระบุญเส่ง ตปสีโล,

พระโสภณพัฒนบัณฑิต และ พระมหามิตร ฐิตปญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วิทยาเขตขอนแก่น)

Phra Bunseng Tapasilo,

Phra Sophon Phatthanabandit and Phra Mahamit Thitapanyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Khon Kaen Campus)

Corresponding Author, E-mail: kapko1990@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาหลักบ้านหลักเมืองในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาหลักบ้านหลักเมืองเชิงพุทธ ในการสร้างความสามัคคีเชิงพุทธในจังหวัดกาฬสินธุ์ 3) เพื่อวิเคราะห์การสร้างสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์ การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเจาะจงผู้ให้ข้อมูล จำนวน 40 รูป / คน จากแบบสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

หลักบ้านหลักเมืองในพระพุทธศาสนา: หลักบ้านหลักเมืองสร้างขึ้นโดยได้แนวคิดเชื่อมโยงจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่อธิบายเรื่องเสนาสนะที่สำเร็จอารัญญกัณฑ์ขุดงค์ ขอบเขตของป่าในบำเพ็ญสมณะและได้อธิบายไว้ในอินทขิลสูตรเรื่องแผ่นดิน (เสาเชื่อน) มาเป็นนิมิตในแดน ด้วยเหตุนี้ แผ่นดินหรือเสาเชื่อนในคำสอน เสนาสนะและเขตแดนป่าจึงเป็นส่วนในการนำมาอธิบายเรื่องหลักบ้านหลักเมือง

หลักบ้านหลักเมืองเชิงพุทธในการสร้างความสามัคคีเชิงพุทธในจังหวัดกาฬสินธุ์: หลักบ้านหลักเมืองเป็นชื่อเรียกเฉพาะท้องถิ่นอีสาน เสาหลักเมืองที่อธิบายประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีคำเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ป้อมเมือง (สะตือ) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณกึ่งกลางเมือง การฝังหลักเมืองเป็นการสร้างสัญลักษณ์แห่งความเชื่อว่าเป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเพื่อให้ปกป้องคุ้มครองคนในบ้านเมือง

* วันที่รับบทความ: 18 กรกฎาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ 16 ตุลาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 4 พฤศจิกายน 2565

Received: July 18, 2022; Revised: October 16, 2022; Accepted: November 4, 2022

วิเคราะห์การสร้างความสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์:
เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทำสืบ ๆ กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การประกอบพิธีกรรมได้นำหลักสังคห
วัตถุ 4 อันเป็นธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นบันไดในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น แก่หมู่คณะและ
องค์กรเป็นหลักธรรมสร้างความสมัครสมานสามัคคี และความผาสุกในสังคมเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: หลักบ้านหลักเมือง; ประเพณี; การสร้างความสามัคคี; เชิงพุทธ

Abstracts

The purposes of this research article are 1) to study the Buddhist city pillars and 2) to study the Buddhist city pillars. in creating Buddhist unity in Kalasin Province 3) to analyze the creation of Buddhist unity with the main traditions of Kalasin This study was a qualitative research. By specifying 40 informants / person from the interview form and the data were analyzed descriptively.

The results showed that

The Pillar of the City Pillar in Buddhism: The Pillar of the Pillar of the City was created by connecting the concept from the Buddhist doctrine that explains the story of the Senasana to achieve Aranyikangkathuthang. The boundaries of the forest in the ascetic practice and described in the Indakhina Sutra on stone slabs (dam pillars) came to be a vision in the realm. Senasana and the forest boundary are therefore part of the explanation of the principle of the country.

The Buddhist Lak Muang in creating Buddhist unity in Kalasin Province: The Lak Muang is a specific name for Isaan locals. City Pillars that explain the history of Kalasin Province There is another word called Bue Mueang (navel), which is located in the middle of the city. The embedding of the city pillar is a symbol of belief that it is the location of the sacred things that have supernatural powers to protect people in the country.

An analysis of the creation of Buddhist unity with the main traditions of Kalasin province: a tradition that has been passed down from the past to the present. The ceremony has brought the four Sangahavattus principles of Buddhism as a ladder to create good relationships. for groups and organizations as a principle to build solidarity and well-being in society as well

Keywords: Main House, Main City; Tradition; Unity Building; Buddhist

บทนำ

หลักบ้านหลักเมืองในทางพระพุทธศาสนานั้น ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายเล่มด้วยการอุปมาอุปไมยว่า การกำหนดเอาอุปัจารบ้าน ซึ่งบุรุษขนาดกลาง ผู้ยืนอยู่ ณ เสาเชื่อมแห่งบ้านที่ล้อม โยนก้อนดินไปตก หรือ ผู้ยืนอยู่ ณ อุปัจารเรือนแห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม โยนก้อนดินไปตกที่ป่า ซึ่งสถานที่ที่เว้นบ้านและอุปัจารบ้าน ด้วยการกำหนดป่านั้นเป็นทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ ทรัพย์นั้นชื่อว่าทรัพย์อันเจ้าของหวงแหน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534 : 189). ในพระสูตรยังกล่าวอีกว่า การตัดกิเลสดุจตะปู ตัดกิเลสดุจลิ่มสลัก ถอน กิเลสดุจเสาเชื่อมได้แล้ว เป็นผู้ไม่หวั่นไหว หมดจต ปราศ จากมลทิน รู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์

นี้ทุกชนิดโรคาณีนีปฏิบัติา เปรียบเหมือนเสาเหล็กหรือเสาหินมีรากลึก เขาฝังไว้ดีแล้ว ไม่หวั่นไหว ไม่เอนเอียง ถึงแม้มฝนอย่างแรงจะพัดมาแต่ทิศต่างๆ ก็ไม่สะเทือนสะท้านหวั่นไหว เพราะรากลึก เพราะเสาหินเขาฝังไว้ดีแล้ว ฉันทใด สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่เป็นทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ และหนทางการดับทุกข์ และในอิทธิธรรมปิฎกกล่าวว่า หลักบ้านหลักเมือง เป็นชื่อของเสนาสนะที่ห่างไกลด้วยการกำหนดเอาดง มีลักษณะที่มีป่าทึบ เป็นชื่อของเสนาสนะที่น่าหวาดกลัวจนชนพองสยองเกล้าคำที่ไม่อยู่ใกล้มนุษย์คำว่า อยู่ได้ยากมีเสียงน้อย ไม่พลุกพล่านด้วยเหล่าคฤหัสถ์และบรรพชิตเพราะฉะนั้น เสนาสนะนั้นจึงชื่อว่า มีเสียงน้อย แม้หากเสนาสนะจะอยู่ในที่ห่างไกล แต่เสนาสนะนั้นไม่พลุกพล่านด้วยเหล่าคฤหัสถ์และบรรพชิต ซึ่งเชื่อมโยงกับคัมภีร์วิสุทธิธรรมครว่า การอยู่ในป่าก็ดี อยู่ในโคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี นี้แสดงถึงการกำหนดถือเอาเสนาสนะอันสมควรแก่การเจริญอานาปานสติสมาธิของภิกษุ จิตของภิกษุนั้นคุ้นในอารมณ์ทั้งหลายมีรูปเป็นต้น ตลอดกาลนาน ไม่ปรารถนาจะพอกพูนอารมณ์อันเป็นอานาปานสติสมาธิ จิตย่อมแล่นไปนอกทางที่เดียว ดุจรตเทียมด้วยโคโง เพราะฉะนั้น เปรียบเหมือนคนเลี้ยงโค ประสงค์จะฝึกลูกโคโงที่ตีม้น้ำนมทั้งหมดของแม่โคนมโงให้เจริญ จึงนำออกจากแม่โคนม ฟังเสาใหญ่ไว้ข้างหนึ่ง เอาเชือกผูกไว้ที่เสานั้น ที่นั้นลูกโคของเขาไม่อาจเดินจากที่นั้นๆ หนีไปได้ จึงหมอบนอนนิ่งอยู่กับเสานั้นเอง ฉันทใดแม้ภิกษุนี้ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ประสงค์จะฝึกจิตที่ประทุษร้ายให้เจริญ ด้วยการดีรมสมีรูปารมณเป็นต้นตลอดกาลนาน จึงนำออกจากอารมณ์มีรูปเป็นต้น แล้วเข้าไปยังป่าก็ดี โคนไม้ก็ดี เรือนว่างก็ดี ผูกด้วยเชือกคือสติ ที่เสาคือลมอัสสาสะและปัสสาสะนั้น จิตของภิกษุเพราะฉะนั้น เสนาสนะนั้นก็ชื่อว่า มีเสียงน้อย นั้นแม้ตื่นนอนไปข้างโน้นข้างนี้ เมื่อไม่ได้อารมณ์ที่สะสมไว้ในกาลก่อน ไม่อาจที่จะสามารถจะตัดเชือกคือสติหนีไปได้ จึงนั่งสงบ นอนนิ่งอยู่กับอารมณ์นั้นนั่นเอง ด้วยสามารถแห่งอุปจารและอัปปนา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 285)

จากแนวคิดเรื่องเสาเขื่อนหรือการถือเอาเสนาสนะในพระวินัย และการอุปมาการปฏิบัติพระกรรมฐานในวิสุทธิธรรมคจึงส่งอิทธิพลมาสู่แห่งหินสลักรูปเสาเสมาธรรมจักรในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชปัจจุบันได้มีการผสมผสานรูปทรงหินสลักรูปยุคพระเจ้าอโศกมหาราชสู่ศิลปะในสมัยปาละ-เสนะของอินเดียซึ่งปรากฏอยู่ในตำนานสุวรรณคำแดงได้กล่าวว่า ในสมัยก่อนบริเวณที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่เป็นที่ตั้งเมืองของพวกลัวะ ซึ่งมักจะถูกผีร้ายรบกวนต่าง ๆ นานาจนเป็นที่เดือดร้อนทั่วทั้งเมือง พระอินทร์ทรงเล็งเห็นความเดือดร้อนของพลเมือง ก็คิดจะช่วยเหลือโดยได้บอกให้ชาวเมืองถือศีลรักษาคำสัตย์ บ้านเมืองจึงรอดพ้นจากอันตราย ชาวเมืองก็เชื่อฟังและปฏิบัติตาม เมื่อพระอินทร์เห็นว่าชาวเมืองมีสัตย์ดีแล้วจึงบันดาลให้บ่อทองและบ่อแก้วขึ้นภายในเมืองและให้ชาวเมืองอิฐฐานเอาตามความปรารถนา เมืองนี้จึงได้ชื่อว่า เมืองนพบุรีอาณาจักรลัวะหรือลัวะโบราณที่มาของตำนานเสานหินขิลนั้น มีศูนย์กลางการปกครองหรือราชธานีอยู่ที่ เวียงเชษฐบุรีหรือ เวียงเจ็ดริน (อยู่เชิงดอยสุเทพด้านทิศตะวันออก สถานที่เลี้ยงโคนมกรมปศุสัตว์และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลปัจจุบัน) และเวียงนพบุรีในเวลาต่อมา แล้วก็ล่มสลายในสมัยขุนหลวงวิรังคะ ราชันย์แห่งขุนเขาผู้ยิ่งใหญ่เมื่อต้องพ่ายแพ้ พระนางจามเทวี แห่งอาณาจักรหริภุญไชยในการทำสงครามเมื่อ พ.ศ.๑๒๑๑ (พ.ศ.๑๒๐๔ ราชสุเทพฤๅษีสร้างเมืองหริภุญไชย, พ.ศ.๑๒๐๖ พระนางจามเทวีครองเมืองหริภุญไชย, พ.ศ.๑๒๑๑ เกิดสงคราม

กับขุนหลวงวิรังคะ, พ.ศ.๑๒๑๓ พระนางจามเทวีสละราชสมบัติ)ประวัติศาสตร์บนเสาหินธรรมชาติเหล่านี้ เมื่อพระพุทธรูปศาสนาแทรก เข้ามาจึงเกิดการปักหลักหินล้อมรอบเพื่อกันเขตแนวของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ นับเป็น การผสมผสานอย่างกลมกลืนตามความเชื่อของทั้งสองให้เข้าด้วยกัน จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า หลักหินที่ปักล้อมรอบเพิงหินหรือเสาหินมีแนวความคิดการอยู่ร่วมกันระหว่างประเพณีดั้งเดิมที่โยงโย กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นการให้คุณหรือให้โทษกับประเพณีทางพระพุทธศาสนา หลักบ้านหลักเมืองยังมีอิทธิพลด้านความเชื่อในการดำรงชีวิตเกี่ยวกับพิธีกรรมด้าน เกษตรกรรมประเพณีทำขวัญข้าว เป็นต้น เพราะตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าภาพหม้อต่อด้วยกรวย บนหลักหินเทียบได้กับบายศรี หรือเครื่องบวงสรวง ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้ในพิธีกรรมทำขวัญต่างๆ ในทางภาคอีสานนั้นความเชื่อเกี่ยวกับหลักบ้านหลักเมืองปรากฏชัดเจนในฮีตสิบสองซึ่งเป็นแบบแผนจารีตประเพณีปฏิบัติในรอบหนึ่งปวงุญชาอะในเดือนเจ็ดซึ่งกำหนดให้มีการเช่นสรวงผีปู่ตา หลักบ้าน หลักเมืองในชุมชน “ฮีตหนึ่งนั้น พอเมื่อเดือนเจ็ดแล้วจงพากันบูชาราช ผุงหมู่เทพเหล่านี้บูชาแก่ผู้ส่วย ตลอดไปฮอดอ้ายอาฮักษ์ใหญ่่มเหสั๊ก ทั้งหลักเมืองสู่หนบูชาเจ้า พากันเอาใจตั้งทำตามฮีตเก่า นิมนต์พระสงฆ์สวดมนต์ ในทางภาคอีสานนั้นหลักบ้านหลักเมืองที่อธิบายประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีคำเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ป้อบ้านป้อเมือง (สะตือ) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณกึ่งกลางเมือง การฝังหลักเมืองเป็นการสร้างสัญลักษณ์แห่งความเชื่อว่าเป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์คู่มืองที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเพื่อให้ปกป้องคุ้มครองคนในบ้านเมือง

ดังนั้นหลักบ้านหลักเมืองทางด้านประวัติศาสตร์และแนวคิดต่างๆ ด้านพุทธศาสนา จึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาประวัติความเป็นมาของหลักบ้านหลักเมืองในทางพระพุทธศาสนา และวิเคราะห์ถึงการสร้างความสามัคคีเชิงพุทธ ของจังหวัดกาฬสินธุ์รวมถึงเป็นการแสดงความกตัญญูตเวทิตา ต่อบรรพบุรุษที่ได้สร้างบ้านแปลงเมือง ให้ชาวพุทธเมืองกาฬสินธุ์มีความผูกพันรักรักใคร่สามัคคีกัน และอยู่เย็นเป็นสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักบ้านหลักเมืองในพระพุทธศาสนา
- 2) เพื่อศึกษาหลักบ้านหลักเมืองเชิงพุทธ ในการสร้างความสามัคคีเชิงพุทธในจังหวัดกาฬสินธุ์
- 3) เพื่อวิเคราะห์การสร้างความสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง วิเคราะห์การสร้างความสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ตามลำดับดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย
2. ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการไว้ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร Documentary Study ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ อรรถกถาพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2560) ธรรมเนียมมัมปัทมฐกถาหนังสือวิชาการตำรา บทความวิชาการและงานวิจัยเอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด วิเคราะห์การสร้าง ความสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลได้ในเขตการวิจัย ครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ เขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการทำประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการ บวงสรวง หลักบ้านหลักเมืองสัมภาษณ์เชิงลึก วิธีการแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่

ข้าราชการ	จำนวน 10 คน
พระสงฆ์	จำนวน 10 รูป
ประชาชนทั่วไป	จำนวน 20 คน
รวม	จำนวน 40 รูป / คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 คือข้อคำถามข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คือข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของหลักบ้านหลักเมืองในจังหวัดกาฬสินธุ์ ของชุมชนชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 3 ข้อ

ส่วนที่ 3 คือข้อคำถามเกี่ยวกับรูปแบบและประเพณีของหลักบ้าน หลักเมือง ในการสร้างความสามัคคีของชุมชนชาวพุทธในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 3 ข้อ

ส่วนที่ 4 คือข้อคำถามเกี่ยวกับหลักบ้าน หลักเมือง : รูปแบบและประเพณีการสร้างควมสามัคคีของชุมชนชาวพุทธในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 3 ข้อ

2. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยโดยมีขั้นตอนดังนี้

1) สร้างแบบสัมภาษณ์ จากกรอบเนื้อหาของวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบโจทย์ในการวิจัย

2) เสนอร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

3) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษา

4) นำข้อมูลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาเพื่อความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

(1) ผศ. ดร. จรัส ลีกา ตำแหน่ง ตำแหน่ง อาจารย์ ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

(2) ผศ. ดร. นิเทศ สนั่นนารี ตำแหน่ง อาจารย์ ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

(3) ผศ. ดร. ประยูร แสงใส ตำแหน่ง อาจารย์ ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

5) นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. รวบรวมข้อมูล

(1) ผู้วิจัยเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

(2) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ข้อมูลที่เป็นเอกสารงานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา หนังสือวิชาการ ตำรา งานเอกสารที่เกี่ยวกับ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อขอหนังสือความร่วมมือไปยังกลุ่มเป้าหมายจำนวน 40 รูป/คน

3. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจำนวน 40 รูป/คน จำนวน ๔๐ ฉบับและรับคืนมาด้วยตนเองทั้งหมดแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

4. เมื่อได้แบบสัมภาษณ์มา จำนวน 40 ฉบับถือว่าเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

5. การสังเกตส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการ แสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำให้ควบคู่กับการสัมภาษณ์กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ช่างราชการ ประชาชนชาวบ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านแนวคิดและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาคสนาม โดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่าง ๆ คือแนวคิดเกี่ยวกับ หลักบ้าน หลักเมือง : รูปแบบและประเพณีการสร้างสามัคคีของชุมชนชาวพุทธในจังหวัดกาฬสินธุ์

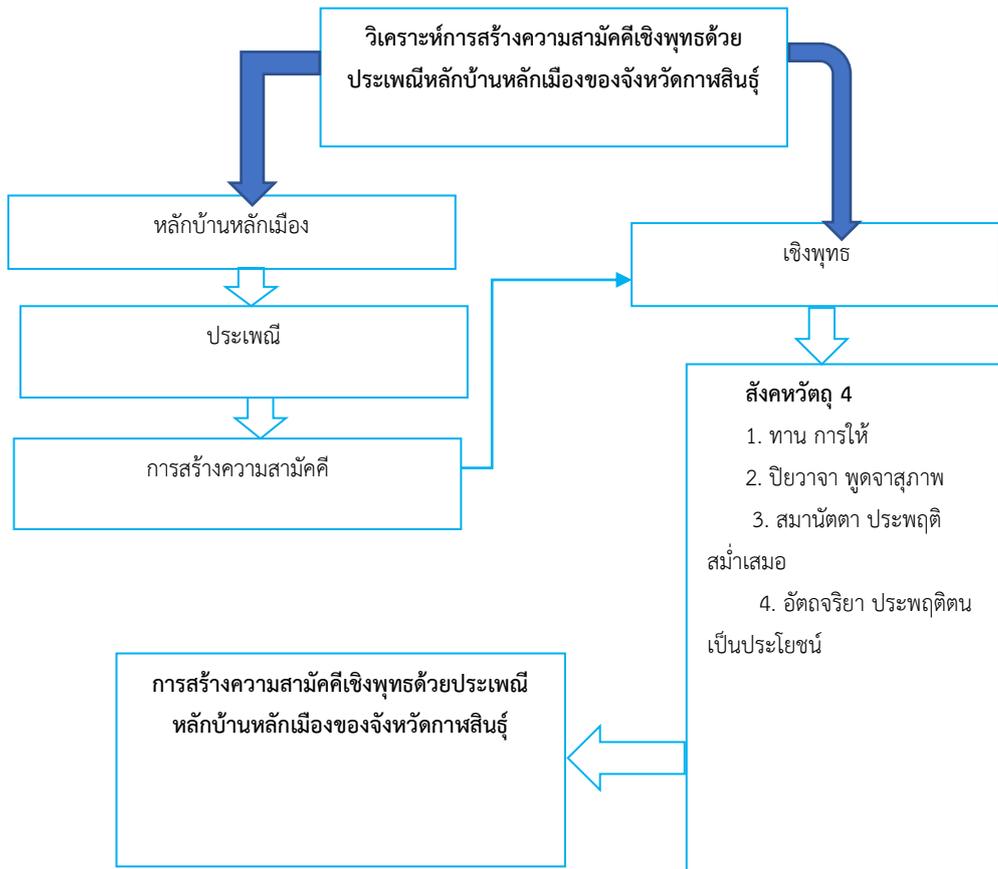
2. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้การแปรความ การตีความ นำเสนอ ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

3. เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมา สรุป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัย

4. เขียนรายงานการวิจัย สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเรื่องการสร้างความสามัคคีเชิงพุทธด้วยหลักเมืองเชิงพุทธ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้กำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. **หลักบ้านหลักเมืองในพระพุทธศาสนา:** หลักบ้านหลักเมืองสร้างขึ้นโดยได้แนวคิดเชื่อมโยงจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่อธิบายในอินทขิลสูตรเรื่องแผ่นดิน(เสนาเขื่อน)มาเป็นนิมิตในแดนพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสต่อนหนึ่งว่า เป็นสถานที่ที่ที่เลยทำบ้านไป ไม่มีคนไปมา เป็นที่สถานที่ไม่มีการไถ่ไม่มี การหว่าน เป็นสถานที่อันสงัด ตั้งอยู่ปลายแดน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เสนาสนะที่สำเร็จจรรย์กึ่งค รุดงค์ ด้วยเหตุนี้ แผ่นดินหรือเสนาเขื่อนในคำสอนนี้จึงส่งอิทธิพลมาสู่แห่งหินสลักรูปเสนาธรรมจักรในสมัย พระเจ้าอโศกมหาราชปัจจุบันได้มีการผสมผสานรูปทรงหินสลักรูปยุคพระเจ้าอโศกมหาราชสุศิลาปะในสมัยปา ละ-เสนะของอินเดีย

2. หลักบ้านหลักเมืองเชิงพุทธในการสร้างความสามัคคีเชิงพุทธในจังหวัดกาฬสินธุ์: หลักบ้านหลักเมืองเป็นชื่อเรียกเฉพาะท้องถิ่นอีสาน เสาหลักเมืองที่อธิบายประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีคำเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บือเมือง (สะดือ) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณกึ่งกลางเมือง การฝังหลักเมืองเป็นการสร้างสัญลักษณ์แห่งความเชื่อว่าเป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เมืองที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ

เสาหลักบ้านหลักเมืองเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อท้องถิ่นว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ สร้างความเชื่อความศรัทธาให้กับชุมชนและสังคมรอบข้าง ปัจจุบันมีภาครัฐเข้ามาร่วมในการสร้างสร้างความสามัคคี ภาพลักษณ์ของเสาหลักเมืองในปัจจุบันเป็นเสาประจำเมืองต้นหนึ่งที่เป็นศูนย์กลางความศักดิ์สิทธิ์และแสดงถึงความมั่นคงของเมือง

3. วิเคราะห์การสร้างความสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์: เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทำสืบ ๆ กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประกอบไปด้วยความเชื่อพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อในสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มาร่วมกันสร้างสรรค์ประเพณี แสดงถึงความกตัญญู ส่งเสริม สืบสาน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ให้คงสืบไปนับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ประชาชนในพื้นที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี มีการทำกิจกรรมร่วมกันสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในการทำงานร่วมกันเป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะประชาชนมีน้ำใจเห็นอกเห็นใจผูกมิตรไมตรีด้วยหลักธรรมในทางด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ ทำให้ไม่เกิดความเห็นแก่ตัวเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น แก่หมู่คณะและองค์กรเกิดความสมัครสมานสามัคคี และความผาสุกเจริญงอกงาม

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยเรื่องวิเคราะห์การสร้างความสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์ผู้วิจัยได้ข้อสรุป

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อวิเคราะห์การสร้างความสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์

1. ควรเริ่มจากการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีญาติพี่น้องให้เกิดความคุ้นเคยในองค์กรด้วยการเป็นกัลยาณมิตร
2. ควรหาวิธีการทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงานจัดกิจกรรมและเกิดการความรู้สึกคุ้นเคยเปรียบเสมือนญาติธรรม
3. ควรส่งเสริมคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันจัดกิจกรรม
4. ควรพัฒนาในชุมชนมีส่วนร่วมและเกิดการความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Encourage Local Ownership)

ข้อเสนอเชิงวิชาการ

1. ในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์การสร้างควมสามัคคีเชิงพุทธด้วย ประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม เพื่อศึกษาให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่การศึกษาเชิงคุณภาพไม่สามารถอธิบายได้
2. ควรมีการศึกษาถึงทัศนคติ และศักยภาพของที่มีต่อการสร้างควมสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์ในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรต่อไป
3. ควรศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคและสาเหตุที่ทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างควมสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์ได้
4. ควรศึกษาทฤษฎีในการสร้างควมสามัคคี และนำมาวิเคราะห์ เพื่อประยุกต์ใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การวิเคราะห์การสร้างควมสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์ควรให้ความสำคัญและพิจารณานำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ในด้านทาน คือ การให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของ เช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง ในการร่วมทำบุญให้กับบุพเพตพิต ด้านปิยวาจา คือ การเจรจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ถ้อยคำที่มีประโยชน์ ถ้อยคำที่เป็นจริงไพเราะ ด้านอัตถจริยา คือ การ ประพฤติให้เป็นประโยชน์ทั้งฝ่ายตนเองและคนอื่น เช่น ช่วยเหลือจัดการทำบุญอุทิศให้กับบรรพชนที่สิงสถิตในหลักบ้านหลักเมือง และด้านสมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย ถูกกาลเทศะ โดยคำนึงถึงลักษณะขององค์กร บรรยาภาศการทำงาน และตามความเหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ ผลศึกษาสามารถแสดงถึงกลุ่มเป้าหมายในบริบทของการวิเคราะห์การสร้างควมสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณีหลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์เท่านั้น หากนำประเด็นศึกษาเดียวกันไปศึกษาในบริบทของชุมชนอื่น ๆ หรือภูมิภาคอื่น ๆ ความคิดเห็นที่ได้รับอาจให้ผลแตกต่าง จึงเป็นอีกประเด็นที่น่าสนใจในการนำไปศึกษาต่อไป
2. ควรมีการศึกษาหลักธรรมด้านอื่น ๆ เช่น ทศพิธราชธรรม สาราณียธรรม 6 เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างควมสามัคคีเชิงพุทธ ตามหลักธรรม ในอำเภอหรือจังหวัดอื่น ๆ
3. ศึกษาระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพที่มีประสิทธิภาพและให้มีสถิติของการรวบรวมและ วิเคราะห์เชิงลึก เช่น การวิจัยแบบเน้นการมีส่วนร่วม การสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2534). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.